

Hernieuwde strijd om het IJmeer

De gemeente Almere wil het IJmeer bebouwen. Bewoners van de westoever en recreanten zijn uitgesproken tegenstanders. Natuur- en milieuorganisaties reageren verdeeld.

Alex van Veen

“We maken ons druk om de regenwouden, maar niet om onze eigen natuur. Ik snap niet waarom het zo stil blijft rondom het IJmeer!”, aldus burgemeester Ed Jongmans (CDA) van de gemeente Waterland tijdens een debat over de plannen van Almere om 15 duizend woningen te bouwen in het IJmeer.

Zijn uitspraak oogstte applaus onder de bezoekers van een door Milieudefensie in april georganiseerd debat in de Opstandingskerk van Monnickendam. Op een drietal na, bleken de aanwezigen fel tegenstander van bouwen in het IJmeer. Voornaamste bezwaar is de aantasting van de horizon: bebouwing buitendijks bij Almere zal het, als gevolg van het indertijd aangelegde Flevoland, toch al smalle meer nog verder verkleinen. Ook de bouw van een brug tussen Almere en Amsterdam wordt alom gevreesd.

Schaalsprong Almere

Om aan de woningopgave te kunnen voldoen en het Groene Hart te ontzien, heeft de overheid Almere verzocht 60 duizend woningen te bouwen. Voor deze stad in Flevoland, waar momenteel 186 duizend mensen wonen, een uitgelezen mogelijkheid om in 2030 de vijfde stad van Nederland te worden. Met het creëren van 100 duizend te verwachten extra arbeidsplaatsen zal de economische concurrentiepositie van Almere ten opzichte van de Randstad eveneens worden versterkt, zo luidt het credo.

Wethouder Adri Duivesteyn (PvdA) van Almere is er eens goed voor gaan zitten, en presenteerde vorig jaar pretentieuze plannen in het rapport Schaalsprong Almere 2030, opgesteld door de gemeenten Almere, Zeewolde en Amsterdam, de provincies Flevoland en Utrecht, de rijksoverheid en Waterschap Zuiderzeeland. Hierin staan drie bouwvarianten.

De Almeerse gemeenteraad stemde in maart unaniem in met Waterstad-plus als beste variant voor de schaalsprong. Hierin wordt uitgegaan van de bouw van 15 duizend woningen in het IJmeer richting Amsterdam, waardoor er een ‘dubbelstad’ ontstaat. Het plan behelst verder nieuwbouw van 45 duizend woningen in het oosten van de stad, en de voorwaarde van een extra verbinding met Amsterdam voor openbaar vervoer en mogelijk wegverkeer. Bij voorkeur middels een tunnel onder het IJmeer.

Ook de GroenLinks-fractie van Almere heeft ingestemd met het voorkeursbesluit, al is het schoorvoetend. De fractieleden voelen zich “gevangenen van de schaalsprong”, zegt fractievoorzitter Ruud Pet. “Zonder uitbreiding komen we nooit in aanmerking voor hoger onderwijs en cultuur. We moeten een volwaardige stad worden, met uitstraling.” Voorwaarden van bouw in het IJmeer zijn voor de fractie een goede ov-verbinding met Amsterdam, en een verbetering van de ecologie van het IJmeer.

Beschermd natuurgebied

Klaas Breunissen, campagneleider Ruimte en Landschap van Milieudefensie en coördinator van de campagne Houd het IJmeer open!, is het oneens met Ruud Pet. “Ook Milieudefensie vindt het belangrijk dat Almere een complete stad wordt, met een meer diverse samenstelling van de bevolking, die nu vooral uit gezinnen bestaat. Ik bestrijd alleen dat je daarvoor het IJmeer, een Europees beschermd natuurgebied, moet aantasten.”

Hij is teleurgesteld over het feit dat geen enkele partij in Almere belang hecht aan het waardevolle

karakter van het IJmeer, als landschap en recreatiegebied. Hij begrijpt wel waarom de raad nu een uitspraak heeft gedaan. “De raad spreekt hiermee een politieke voorkeur uit voor buitendijkse bebouwing. Hiermee geeft de gemeenteraad een voorzet aan het kabinet.”

Wat Milieudefensie betreft, worden alle 60 duizend woningen binnendijks gebouwd, ten oosten van de stad. “Doordat de raad van Almere de voorkeur uitspreekt voor de optie dubbelstad, en een directe verbinding met Amsterdam, maakt zij zich erg afhankelijk van de hoofdstad. Mensen die buitendijks gaan wonen, richten zich met de rug naar Almere, een slechte ontwikkeling. Die gaan ook stappen in Amsterdam, in plaats van Almere Centrum.”

Naar verwachting stuurt het kabinet in oktober haar standpunten in een brief aan de Tweede Kamer. Breunissen is hierover niet optimistisch gestemd. “Minister Cramer van ruimte en milieu stelt zich in lijn op met haar partijgenoot Duivesteijn. Vorig jaar tijdens de presentatie van de drie varianten, sprak zij lovend over ‘het Dubai van Nederland’, wat met zoveel woorden betekent: eilandjes opspuiten voor de dijk.”

Milieudefensie wil het IJmeer openhouden vanwege de weidsheid. “Het is voor de Waterlander en stadsbewoner belangrijk dat zij kunnen genieten van het meer zoals het is. Het Groene Hart, Waterland en het IJmeer zijn hartstikke belangrijk voor Amsterdam, verkwansel dat dan ook niet. Een unique selling point. Belangrijk voor het welzijn, de economie en voor de natuur.”

Strijdbijl begraven

Natuurmonumenten, in 1997 voortrekker van de campagne tegen de aanleg van IJburg in het IJmeer bij Amsterdam, heeft daarentegen de strijdbijl begraven tegen de plannen voor Waterstad-Plus. Directeur Jan Jaap de Graeff zegt geleerd te hebben van het verzet tegen IJburg. “Achteraf gezien zijn wij met lege handen blijven zitten. IJburg is er gekomen, maar met slechts een bescheiden investeringspakket voor de natuur”, zegt De Graeff.

Eens, maar nooit meer, zo luidde het devies. In 2006 nam Natuurmonumenten daarom deel aan het formuleren van een toekomstvisie voor IJmeer-Markermeer, samen met de gemeenten Almere en Amsterdam, de provincies Flevoland en Noord-Holland, de ANWB en Staatsbosbeheer. In die visie is vastgelegd dat er een combinatie mogelijk is van meer woningbouw, meer infrastructuur en meer en betere natuur en landschap.

“Wij staan niet achter een bebouwing van het IJmeer, maar sluiten het ook niet op voorhand uit”, zegt De Graeff. “Voor ons is het heel erg belangrijk dat er een goed groen investeringspakket komt, waarbij we de zekerheid hebben dat de investeringen in groen vooruit lopen op de kosten voor de infrastructuur en woningbouw.”

Met de ecologie van het IJmeer-Markermeer is het sinds de aanleg van de Houtribdijk tussen Enkhuizen en Lelystad slecht gesteld. De natuur in het gebied staat onder druk. Vogels en vissen hebben het moeilijk. Om de ecologie te verbeteren is volgens de provincies Flevoland en Noord-Holland een bedrag van 500 miljoen euro nodig. De Graeff vreest dat zonder bebouwing van het IJmeer, de overheid geen geld beschikbaar stelt voor verbetering van de ecologie.

“Onzin”, reageert CDA-raadslid Simon Verbeek van de gemeente Waterland, wiens fractie samen met de CDA-provinciebestuurders fel tegenstander is van verdere aantasting van het IJmeer-Markermeer. “Ik snap de argumentatie van Natuurmonumenten wel, maar het rijk is eigenaar van het gebied en waterbeheerder. Het dient zijn verantwoordelijkheid niet te ontlopen, net zoals elk andere beheerder in dit land.”

In de jaren ‘70 voerde Verbeek “als jong broekie” actie tegen de aanleg van de Markerwaard, waarmee het huidige Markermeer zou verworden tot een vijver. Het omstreden project werd door het verzet afgeblazen. Verbeek vreest nu, samen met vele omwonenden aan de westkant van het meer, dat met de buitendijkse plannen van Almere het meer alsnog fase-gewijs wordt volgebouwd.

Investeren in toekomst

Evenals Verbeek vindt Fred Wouters, directeur van de Vogelbescherming, de investering van een half miljard, waarmee het Markermeer en IJmeer gered worden, een meer dan waardevolle investering in de toekomst van het land. Al vraagt ook hij zich af of de overheid een dergelijk

bedrag er voor over heeft. “Als er een bankinstelling omvalt, zijn we er als de kippen bij. Maar als de natuur sterft en ons eigen leefmilieu ter discussie staat, doen we net alsof we gek zijn. Het is een politieke keuze.”

Het standpunt van Natuurmonumenten om buitendijks te bouwen op voorwaarde dat er eerst geïnvesteerd wordt in de natuur, leidt volgens Wouters tot een uiterst onzeker proces. “Op voorhand ben ik er niet van overtuigd dat huizenbouw in het meer voldoende geld genereert om de ecologie te herstellen. Het zou beter zijn om te bouwen op het land bij Almere, dat is ook goedkoper. Probeer d'r dan winst te maken voor het herstel van het Markermeer en IJmeer.”

Bij Natuur en Milieu Flevoland daarentegen is men er van overtuigd dat de overheid bereid is fors te investeren in de verbetering van het IJmeer-Markermeer, zonder buitendijkse bebouwing als voorwaarde te stellen. “Vandaag de dag is er veel meer aandacht voor de waterkwaliteit”, zegt beleidsmedewerker Robert Atkins. “Ook de Provinciale Staten van Noord-Holland vindt een ecologische impuls nu noodzakelijk.”

Samen met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Milieucentrum Amsterdam en Milieufederatie Noord-Holland neemt Natuur en Milieu Flevoland deel aan de Toekomstagenda Markermeer IJmeer, kortweg TMIJ. Vanuit dit samenwerkingsverband is een alternatief inrichtingsplan samengesteld om de 60 duizend nieuwe woningen te kunnen bouwen, waarbij uitgegaan wordt van binnendijkse bebouwing.

Atkins zegt daarnaast zeer gecharmeerd te zijn van het alternatieve maar kostbare inrichtingsplan Lely's Water, dat een integrale gebiedsontwikkeling behelst, waarbij niet buitendijks wordt gebouwd maar het water naar binnen wordt gehaald. Het plan is opgesteld door een consortium van DN Urbland landschapsarchitecten, Ymere, Ballast Nedam en Rabo Bouwfonds.

“Ook Lely's Water biedt grote voordelen voor Almere”, zegt Atkins. “De gemeente wil spannende watergebonden woonmilieus creëren waarvoor buitendijks gebouwd moet worden, zo denkt men. Wij vinden dat niet slim, niet goed voor de ecologie. Het gaat niet alleen ten koste van het open karakter van het IJmeer, het zal tevens tot een jarenlange juridische strijd leiden. Binnendijks bebouwen kost bovendien een fractie van buitendijkse aanleg.”

Of deze en andere alternatieve binnendijkse uitbreidingsplannen voor Almere de lokale en landelijke politiek op tijd zullen bereiken, is voornamelijk de vraag. Volgens Atkins is het echter een kwestie van tijd dat ook grotere partijen gaan inzien dat bebouwing van het meer in tegenspraak is met de ecologische schaa sprong.

Wethouder Duivesteijn ligt echter op ramkoers en heeft zich al laten ontvallen zich enorm te ergeren aan het verzet van enkele milieuorganisaties tegen de plannen om buitendijks te bouwen. Hij wil niet met de pers praten totdat Waterstad-Plus definitief in kaart is gebracht, waarschijnlijk in juni.

Reuring

Milieudefensie acht het daarom van groot belang dat er maatschappelijke reuring ontstaat rondom de plannen voor het IJmeer. Belangengroepen, milieuorganisaties en burgers dienen de komende maanden hun stem te verheffen. Voor de inwoners van Waterland en Muiden, waar Milieudefensie zich tot nu toe op heeft gericht, is dat geen probleem. Die voelen zich van oudsher sterk betrokken bij het IJmeer, en tillen zwaar aan het uitzicht.

“Als we nu aan de dijk staan, zien we in de verte de lichtkoepel die het huidige Almere veroorzaakt. Als er in het IJmeer gebouwd wordt, valt er voor ons nog maar weinig te genieten”, zei een geëmotioneerde bewoonster tijdens het debat in Monnickendam. Zeilvereniging Muiderhaven in Muiden is ook tegen bebouwing, evenals watersportvereniging Flevomare uit Almere. De recreanten zijn bang dat hun meer hen wordt afgepakt. Inwoners van IJburg vrezen verkeersoverlast indien er een brugverbinding wordt aangelegd.

Om ook de inwoners van Almere bij de planvorming te betrekken, liet Milieudefensie eind vorige maand 62 duizend enquêteformulieren huis-aan-huis verspreiden, gekoppeld aan een debat in deze stad. Op 20 juni volgt er een grote actie: samen met de Watersportverbond roept Milieudefensie botenbezitters op om die dag massaal rond Pampus te varen. Milieu-, natuur- en recreatieorganisaties ondertekenen het Pamflet van Pampus, dat die dag aan de landelijke politiek

wordt overhandigd.